MICHEL FOUCAULT

YAPISALCILIK VE POST YAPISALCILIK

Michel Foucault ile bir Söyleşi

BİREY YAYINCILIK

2. BASKI

YAPISALCILIK
VE
POSTYAPISALCILIK

Birey Yayıncılık:
Felsefe Dizisi: 5

Yayın Yönetmeni
Mahmut Balcı

Dizgi -Mizanpaj
birey

Kapak Hazırlık
Yunus Karaaslan

Baskı : Kenan Ofset
Tel: 0212 613 31 20

ISBN: 975 - 8257 - 20 - X

1. Baskı: Mart 1999
2. Baskı: Ekim 2001

birey yayıncılık
Yerebatan Cad. Çatalçeşme Sk.
Üretmen İşhanı No: 17 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 511 33 69 Fax: (0212) 511 77 16
web: www.bireykİtap.com

YAPISALCILIK
VE
POSTYAPISALCILIK

MICHEL FOUCAULT

Çevirenler
Ümit Umaç - Ali Utku

birey

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....7

Yapısalcılık ve Postyapısalcılık
Michel Foucault İle Bir Görüşme.....9

Sunuş

"Entellektüel umutsuzluk korkaklıkla ya da rüyalara dalmayla değil şiddetle sonlanır. Bu nedenle belirli soruşturmalardan vazgeçmenin olanağı yoktur. Bu sadece bastırılamaz öfkenin dışa nasıl vurulacağını bilme meselesidir.

Goerges Bataille*

Çiçeği burnunda felsefesever bir edebiyatçı ile yine çiçeği burnunda edebiyatsever bir felsefecinin karlarla kaplı beyaz bir kentin üniversitesinde yer yer birlikte okuma ve yeniden okumalarının kendilerini içine aldığı okuma serüveni sayısız metni gözden geçirmelerine vesile oldu, oluyor. Kendi dillerinde olmayan metinleri sökümlerken bir yandan da verilen emekler buhar olmasın diye bu çabaları bir çeviri kalıbında arşivleme yolunu seçtiler, seçiyorlar.

Heidegger kara Orman'da zamanını geçirdiği günlerde, havanın soğuk, fırtınalı ve tipili olduğu günleri "felsefe yapmanın tam zamanı" diye düşünür ve kulübesine çekilerek dışarısına inat sıcaklıklar üretirmiş. Yaşadıkları bu beyaz kentin uzun ve soğuk kış gecelerini felsefe ile uğraşmanın tam da zamanı sayarak fakülte kantininin sıcak köşelerinde çevirdikleri elinizdeki bu söyleşi Foucault okumaları sürecinde karşılaştıkları ve okuyup çevirmeye çalışırken çok eğlendikleri bir metindi. Foucault'nun kendine ve yaptıklarına dair kendi ağzından açıklamaları oldukça ilginç gelmiş, onları hem şaşırtıp hem de güldürmüştü.

Bu kısa söyleşi bir kenarda dururken, yayınevinden gelen bir teklif üzerine böyle bir girişimin hiçte fena olmayacağı ve Foucault okurlarının da en az kendileri kadar ilginç bulacağı bu söyleşiyi onlarla paylaşmanın bir görev olduğu düşünüldü.

Elinizdeki söyleşi çevirisi bir dayanışmanın ürünüdür. Kıta Avrupası Felsefesinde çevirenler olarak onları derin yeniden yolculuklara çıkardı. Bunlardan birinde yeniden karşılaşmak umuduyla...

Ümit UMAÇ - Ali UTKU

Atatürk Üniversitesi 1999

(*) Fragman 1929 yılında Salvador Dali'nin "The Lugubrious Game" adlı tablosunun reprodüksiyonuna izin vermemesi üzerine bataille'ın onu şematik olarak yorumladığı *"Le Jeu lugubre"* başlıklı makalesinden alınmıştır. *Documents, no. 7, Paris 1929*

YAPISALCILIK VE POSTYAPISALCILIK

Michel Foucault İle Bir Görüşme

Gèrard Raulet

RAULET :

Nasıl başlamamız gerektiğini bilemiyorum. Aslında kafamda iki soru var. İlki global bir terim olan "post-yapısalcılık" m kökeni nedir?

FOUCAULT:

Öncelikle, yapısalcı akımdaki öncülerden hiçbiri-ama gönüllü olsun olmasın yapısalcı diye adlandırılanlardan hiçbiri-yapısalcılığın bütünüyle ne hakkında olduğunu açıkça bilmiyorlardı.Doğrusu, linguistik, karşılaştırmalı

mitoloji gibi çok kesin disiplinlerde yapısal yöntemleri uygulayanlar yapısalcılığın ne olduğunu şüphesiz biliyorlardı fakat hiçbiri bu çok kesin disiplinlerden ayrılır ayrılmaz yapısalcılığın ne olduğunu tam olarak bilmiyorlardı. Şu anda yapısalcılık olarak bilinen şeyin yeni bir tanımını yapmaya kalkışmanın ne kadar ilginç olacağından emin olmamakla beraber, yirminci yüzyıl boyunca Batılı kültüre sinmiş biçimciliğin farklı türlerini ve biçimsel düşünceyi araştırmanın daha ilginç olabileceği kanaatindeyim. Resimde ya da biçimsel müzik araştırmalarındaki biçimciliğin müstesna yazgısını ya da mimarideki, folklör ve efsane çözümlemelerindeki önemini ya da kuramsal düşünceye uygulanışını gözönüne aldığımızda, biçimciliğin yirminci yüzyılın muhtemelen en çarpıcı ve aynı zamanda en güçlü akımlarından birisi olduğu açıktır ve sanırım biçimciliğin sık sık politik durumlarla hatta politik hareketlerle ilişkilendirildiğini belirtmekte ve Rus biçimciliğiyle Rus devriminin ilişkisini daha yakından incelemekte de yarar var. Yirminci yüzyılın başlarındaki biçimci düşüncenin ve biçimci sanatın rolü, onların ideolojik değeri, farklı politik hareketlerle olan bağlar-bütün bunların tümü çok ilginç olabilecektir. Bellibaşlı Doğu bloku ülkelerinin-özellikle Çekoslovakya'nın-kendilerini dogmatik Marksizm'den kurtarma çabalarının yankılandığı altmışlı yıllarda,Batı Avrupa ve Fransa'daki yapısalcı akımın bunlardan ne kadar uzakta olduğunu görmek beni oldukça sarstı ve ellili yılların ortasından altmışlı yılların başlarına doğru Çekoslovakya gibi ülkeler savaş öncesi (pre-war) Avrupa biçimciliğinin eski geleneğinin

bir rönesansına şahit olurken biz de - sanırım bu biçimci düşüncenin ve incelemenin yeni bir modeli olan - yapısalcılık olarak bilinen şeyin Batı Avrupa'daki doğumuna şahit olduk. Bu da benim yapısalcılık olgusunun yerini, onu biçimsel düşüncenin genel eğiliminin içine yeniden yerleştirerek, nasıl belirlediğimi gösterir.

RAULET :

Batı Avrupa'da, Almanya, Eleştirel Kuram bağlamında Fransa'dan daha erken başlayan (64 ya da 65'den beri üniversitelerde belli bir ajitasyon vardı) öğrenci hareketlerini özellikle tasarlamak eğilimindeydi.

FOUCAULT:

Evet.

RAULET:

Açıkçası, Eleştirel Kuram'la öğrenci hareketi arasında zorunlu bir ilişki yoktu. Varsa bile, öğrenci hareketi Eleştirel Kuram'ı araçsallaştırdı ya da ondan yararlandı. Aynı şekilde yapısalcılık ve 68 arasında da doğrudan bir bağlantı yoktur.

FOUCAULT:

Bu doğru.

RAULET:

Fakat, bir biçimde, yapısalcılığın zorunlu bir başlangıç olduğunu söylemiyor muydunuz?

FOUCAULT:

Hayır. Fikirlerin bu düzeninde hiç birşey zorunlu değildir. Fakat, çok çok kabaca anlatmak gerekirse: 20. yüzyılın ilk üç çeyreğinde biçimci kültür, düşünce ve sanat genellikle sol politik hareketlerle-ya da eleştirilerle-hatta belirli devrimci olaylarla ilişkilendirildi; ve Marksizm bunların hepsini örttü. Bu, biçimciliğin, 30'lu yıllardan itibaren daha da netlik kazanan, sanatta ve kuramdaki yıkıcı eleştirelliğiydi. 30 yıl sonra belli başlı Doğu bloku ülkelerinde hatta Fransa'da biçimcilikten açıkça esinlenmiş çözümleme türleriyle Marksist dogmatizmi sarsmaya başlayan insanlar görüyordunuz. 1968'de Fransa'da ve diğer ülkelerde ne olduğu öncelikle son derece ilginç ve aynı zamanda oldukça belirsizdir - ilginçliği belirsizliğinden dolayıdır. Bu,sık sık kendi kendilerine güçlü bir Marksizm referansı atfeden ve partilerin dogmatik Marksizm'i ile karşılaştırıldığında (vis-a-vis) şiddet yanlısı bir eleştiri üstünde ısrar eden hareketler sorunudur. Gerçekten de, Marksist olmayan (non-Marxsist) düşüncenin belli bir türü ile bu Marksist referanslar arasındaki karşılıklı etkilenim alanı öğrenci hareketlerinin geliştiği alandı. Hareketler bazen devrimci Marksist söylemi abartının doruklarına taşıyordu. Fakat aynı zamanda da genellikle bu söylem türünün karşıtı olan anti-dogmatik şiddetin etkisi altında kalıyordu.

RAULET:

Referanslar bulmak için anti-dogmatik bir şiddet.....

FOUCAULT:

Ve arasıra öfkeli bir dogmatizm için onları arayarak.

RAULET:

Ya Freud ya da yapısalcılık yoluyla.

FOUCAULT:

Doğru. Onun için bir kez daha 19.yüzyıl boyunca romantizmin ve hatta pozitivizmin kendi tarzında önemli olduğu kadar, biçimciliğin tarihini yeniden değerlendirmek ve Fransa'daki bu minör (azlık) yapısalcı olayı -nisbeten kısa, dağınık biçimleriyle - 20. yüzyılın biçimcilik olgusu içinde daha geniş, yeni bir yere yerleştirmek istiyorum.

RAULET:

Pozitivizim'e daha sonra döneceğiz. Şimdilik bağdaştırmacılığa (=synecretism) son vermiş ve bütün bu parçaları birleştirebilmeyi başarmış bir figür olan Lacan gibi insanları keşfetmek umuduyla, hemen hemen üzerinden bir kez daha geçtiğimiz bu Fransız evriminin gelişim çizgisini izlemek istiyorum. (Hem çok dogmatik ve hem de anti-dogmatik bir iradeden esinlenmiş) Marks'a, Freud'a ve

yapısalcılık'a referansların bir gelişim çizgisi. Daha da ötesi, bu yaklaşım Vincennes'da, Lacan'dan öğrencilerine bilgece bir yanıt çıkardı. Lacan, kabaca, şunu söylemek istiyordu:,"Marks ve Freud'u birleştirmek istiyorsunuz. Psikanaliz size bir efendi arıyor olduğunuzu öğretebilir; ve siz bu efendiye sahip olacaksınız." -birleştirme girişiminden ayrılışın aşırı ölçüde şiddetli bir türü. Ben, Vincent Descombes'ın , şüphesiz sizinde bildiğiniz, kitabını (Le meme et L'autre) okudum.

FOUCAULT:

Hayır, varlığından haberim var ama okumadım.

RAULET :

...esas itibarıyla, Marksizm ve Freudyanizmi birleştirmedeki bu beyhude çabadan kurtulmak amacıyla 1972'ye kadar beklemek zorunlu idi; ve bu kurtuluş Lacan'cı okuldan gelen Deleuze ve Guattari tarafından başarıldı.. Ben, bir yerde, bu verimsiz birleştirme girişiminden kesinlikle, ama Hegel'in eleştirebileceği bir şekilde, kurtulduğumuzu yazmaktan çekinmedim. Başka bir deyişle, bizi bu olanaksız sentez mevkiine taşıması ve daha ziyade Marks ve Freud'un bu olanaksız birleştirilmesi konusunda görüş almak için üçüncü bir adamın -Nietzsche- peşine düştük. Her durumda Descombes'a göre Nietzsche'ye başvurma eğilimi 1972'de başladı.Ne düşünüyorsunuz?

FOUCAULT:

Hayır, bunun çok doğru olduğunu sanmıyorum. Birincisi, benim konumumu biliyorsunuz. Ben daima Fransız düşüncesini bir yerde Freudyen-Marksist, bir başkasında keşfedilmiş Nietzsche sonrası olarak sunan bu sentez biçimlerinin birazcık şüphecisiyim. 1945'ten beri bütün bir politik ve kültürel nedenler alanı için Marksizm, Fransa'da, Sartre düşüncesinin bir süre için bastırılması olanaksız bir boyutu idi. O zamanlar bu düşünce kesinlikle çok kapalı bir boyuttu ve görkemli bir şeydi. Ayrıca Fransa'da, 1945'den 1955'e kadar olan dönemi unutmamamız gerekir. Bütünüyle Fransız üniversitesi-geleneksel üniversite denilen şeye karşı olan genç Fransız üniversitesi-çoğunlukla Freudyen-Marksist olmayan ama Husserlyan-Marksist olan birşeyleri inşa etme göreviyle meşguldü. Fenomenoloji-Marksizm ilişkisi. Bu, bir grup insanın tümünün çabalarının ve tartışmalarının tehlikede olması demekti. Fenomenoloji' den Marksizm'e hareket eden Merleau-Ponty ve Sartre kesinlikle bu eksen üzerinde çalışıyorlardı. Desanti'de.

RAULET:

Dufrenne, hatta Lyotard bile.

FOUCAULT:

Ve kesinlikle Marksist olmayan ama Marksizm'den habersiz bir fenomenolojist olan Ricoeur...Böylece, öncelikle Marksizm'le fenomenolojiyi evlendirmeye

çalıştılar ve bu daha sonra gerçekleşti; ve yapısalcı düşüncenin belli bir türü- yapısalcı yöntem- olarak gelişmeye başladı. Burada da biz yapısalcılığın fenomenoloji ile yer değiştirip Marksizm'in partneri olduğunu gördük. Bu hareket fenomenolojiden Marksizm'e doğru bir hareketti ve temelde dil problemiyle ilgiliydi. Sanırım şu oldukça çarpıcı bir nokta: Merleau Ponty'nin dil ile karşılaşması.Ve bildiğiniz gibi onun sonraki çalışmaları bu soruna yönelmiştir. Merleau Ponty'nin, ölümünün üzerinden elli yıl geçmiş olmasına rağmen Fransız linguistikçileri ve filologlarınca tanınsa da kültürlü kesim tarafından pek tanınmayan, Saussure'ün konuşmalarıyla başladığı bir kaç konferansı açıkça hatırlıyorum. Böylece dil problemi ortaya çıktı ve fenomenolojinin, öznenin (fenomenolojik anlamda), anlamın tartışılmasını engellemeyen linguistik tipin yapısı tarafından üretilebilecek anlamın sonuçları için açıklayıcı olan yapısal çözümleme ile boy ölçüşemeyeceği açığa çıktı ve doğal olarak Marksizm'in fenomenolojik partneri dile hitap etmedeki yeteneksizliğinden dolayı kendi kendini dışlanmış buldu ve yapısalcılık yeni gelin oldu. Ben yapısalcılığa böyle bakıyorum.Psikanaliz-büyük bir bölümü Lacan'ın etkisinde olan- ,gerçi çok farklı ama, ayrıca benzer olmayan bir problem doğurmuş olsa da. Zira, bilinçaltı, fenomenolojik türün hiçbir tartışmasında öne çıkmadı. Bunun en kesin kanıtı, en azından Fransız'ların onu öyle gördükleri gibi, Sartre ve Merleau-Ponty'nin-diğerlerinden bahsetmiyorum- öznenin oluşumunu doğrulamak amacıyla pozivitizm, mekanizm veya şeycilik (somutçuluk,chosism) olarak gördükleri

şeyi daima parçalamaya çalıştıkları gerçeğidir.Ve dil sorunlarının ileri sürüldüğü zamanlarda Lacan "Ne yaparsanız yapın bilinçaltı aslında fenomenolojik öznenin hassas olduğu anlamın tartışmaya açık sonuçlarına asla indirgenemez." dediğinde linguistikçilere tamamıyla karşıt olan bir sorun ortaya atıyordu. Böylece fenomenolojik özne, linguist kuramda olduğu gibi, bir kez daha dışlanıyordu. Ve Lacan'ın, bilinçaltının bir dilin yapısı gibi yapılandığını söylemesi oldukça anlaşılabilirdir. Birisi ya da hepsi için problem aynı türdendi. Böylece bir Freudyen-Yapısalcı- Marksizm'e sahip olduk: Ve altını çizdiğim nedenlerle dışlanan fenomenolojiyle nişanlıların küçük denecek bir başarıları vardı, herbiri, sırasıyla, Marks'la flört ediyordu.Yalnız hiçbirisinin işi bütünüyle iyi gitmiyordu. Elbetteki bunu çok genel bir akım hakkında konuşuyormuşum gibi tanımlıyorum, anlattıklarımın hepsi şüphesiz gerçekleşti ve belli bir sayıda bireysellikleri de etkisi altına aldı.Fakat,tabiiki, bu akımı izlemeyen kişilerde vardı. Muhtemelen Comte zamanından beri, Fransa'da önemli bir gelenek olan bilim tarihiyle ilgilenmiş insanları kastediyorum. Özellikle Fransız üniversitesinde-genç Fransız üniversitesi- son derece etkili bir figür olan Canguilhem'i. Onun öğrencilerinden hiçbiri ne Marksist ne Freudyen ne de yapısalcı idiler ve tabiiki, kendimden de bahsediyorum.

RAULET:

Sizde bu insanlardan biriydiniz o zaman.

FOUCAULT:

Hiçbir zaman bir Freudyen olmadım, hiçbir zaman bir Marksist olmadım ve hiçbir zaman bir yapısalcı olmadım.

RAULET:

Evet, burada da bir formalite olarak ve düzenli Amerikan okuru yanlış izlenime kapılmasın diye bizim sadece tarihlere göz atmaya gereksinimimiz var, siz başladınız...

FOUCAULT:

İlk kitabımı yazmam öğrencilik günlerimin sonuna rastlar. Bu Madness and Civilization (Deliliğin Tarihi) dır ve 1955-60 arasında yazılmıştır. Bu kitap, ne Freudyen ne Marksist ne de yapısalcıydı. O zaman olduğu şekilde şimdi de tuhaf görünebileceği gibi Nietzsche'yi 53'te, birinin bilgi tarihinde -akıl tarihinde- rasyonalitenin özenli bir tarihini nasıl yapacağını, soruşturma perspektifinden okudum. 19. yüzyılın problemi de buydu.

RAULET:

Bilgi, akıl, rasyonalite.

FOUCAULT:

Bilgi, akıl, rasyonalite ve rasyonalitenin özenli bir tarihinin olabilirliği...Burada, bir kez daha söylemek

isterim. Biz fenomenolojiyle, bir bilim tarihçisi olan ve Alman arkaplanıyla, 1930 ve 1935 yılları arasında Fransa'ya gelmiş, Koyre gibi birinde karşılaşıyoruz. Ben fenomenolojik bir perspektif içinde bilginin ve rasyonalitenin tarihsel çözümleme metoduna inandım ve bunu geliştirdim. Bana göre, problem, burada daha önce bahsettiklerimize benzemeyen bir anlamda çerçevelenmişti. Fenomenolojik, tarih-aşırı (transhistorical) özne, akıl tarihinin bir açıklamasını temin edebilecek midir? Bu anlamda, Nietzche'yi okumam, benim için bir kırılma noktası oldu. Sadece, akıl tarihi olarak sunulan bir özne tarihi vardı; fakat, biz asla, rasyonalist öznenin bir ilk ve kurucu eylemini ortaya çıkaran akıl tarihini talep etmedik. Nietzsche'yi tesadüfen okudum ve o zamanlar Fransa'da en etkili bilim tarihçisi olan Canguilhem'ın da Nietzsche'yle ilgilendiğini ve yapmaya çalıştığım şeyi bütünüyle kabule hazır olduğunu görünce şaşırdım.

RAULET :

Öte yandan onun eserlerinde Nietzsche'nin farkedilebilir izleri yoktur.

FOUCAULT :

Ama var ve onlar çok açık. Hatta apaçık referanslar var, sonraki metinlerde, ilk metinlerindekinden daha açık. Fransız düşüncesinin ve hatta bütünüyle yirminci yüzyıl düşüncesinin Nietzsche ile ilişki kurması, anlaşılabilir sebeblerden dolayı zordu. Fakat ben kendimden bahsediyorum, ayrıca Deleuze hakkında konuşmamız gerekir. Deleuze, Nietzsche üzerine

kitabını 1960 dolaylarında yazdı. Bu kitap 1965 de ortaya çıkmış olmalı. Deleuze, Hume'daki ve yine şu sorudaki empirizm ile ilgilendi: Fenomenolojide sahip olduğumuz özne kuramı tatmin edici midir? Ve o, Hume'un empirizminin ön yargısı aracılığıyla bu sorudan paçasını kurtaramadı. Nietzsche'yle aynı koşullar altında karşılaştığına eminim. Bu yüzden, altmışlarda yer alan her şeyin fenomenolojik özne kuramının tatminsizliğinden yükseldiğini ve terimi olumlu ya da olumsuz kullanışımıza göre, linguistiğin, psikanalizin veya Nietzsche'nin doğrultusunda farklı çılgınlıklara, kurnazlıklara, önemli buluşlara bulaştığını söylemek isterim.

RAULET :

En azından, Nietzsche öznenin kurucu eyleminin ortadan kaldırılması için belirleyici bir deneyimi temsil ediyordu.

FOUCAULT :

Tamamen ! Ve bu da, Bataille ve Blanchot gibi Fransız yazarların bizim için neden önemli olduğunu gösteren noktadır. Nietzsche'yi okuma sebebimi merak ettiğimi daha önce söyledim. Fakat çok iyi biliyorum. Ben onu Bataille'dan dolayı okudum ve Bataille'da Blanchot'dan dolayı. Dolayısıyla Nietzsche'nin 1972'de ortaya çıktığı büsbütün doğru değildir. O 1972'de, 1960'lar boyunca Marksist olanlar ve Nietzsche yoluyla Marksizm'den kaçmak isteyenler için ortaya çıktı. Fakat

Nietzsche'ye başvuran ilk kişiler Marksizm'den kurtulmanın yolunu değil, fenomenolojiden çıkışın yolunu arıyorladı.

RAULET :

Şu ana kadar, bilim tarihçilerinden, bir bilgi tarihinin, bir rasyonalite tarihinin ve bir akıl tarihinin yazımından bahsettiniz. Nietzsche'ye dönmeden önce söylediklerinizin ışığında, eşanlamlı olarak alımlanabilecek bu dört terimi kısaca tanımlayabilir miyiz?

FOUCAULT :

Hayır, hayır. Ben birçok faktörlere ve birçok farklı problemlere bulaşmış bir akımı tanımlıyordum. Bu problemlerin tıpatıp benzer olduklarını söylemiyorum. Soruşturmanın sınırları ile onları üstlenenlerin yakınlığı arasındaki akrabalıktan bahsediyorum.

RAULET :

Hepsi aynı. İlişkiyi açıkça belirlemeye çalışabilir miyiz? Bunun kitaplarınızda , özellikle Archeology of Knowledge (Bilginin Arkeolojisi) de, bulunabileceği doğrudur. Yine de bilim bilgi ve akıl arasındaki bu ilişkileri açıkça belirlemeye çalışabilir miyiz?

FOUCAULT :

Böylesi kısa bir görüşmede bu çok kolay değil. Bilim tarihinin Fransız felsefesinde önemli bir rol oynadığını

söylemeliyim. Muhtemelen şunu da söyleyebilirim: Modern felsefenin (19. ve 20. yüzyılladaki) büyük bölümünün Kant'çı bir soru olan " Aydınlanma Nedir ?" (Was İst Aufklarung ?) den türediğini, ya da başka bir deyişle, eğer modern felsefenin ana işlevlerinden birinin, aklın "yetkin" bir biçiminin oluşabileceği tarihsel uğrağın (moment) içine doğru bir soruşturma olduğunu kabul edersek, o zaman, "yetkin olmayan" 19. yüzyıl felsefesinin, bilimsel düşünce, teknik donanım ve politik örgütlenme tarzında, üç büyük biçim yoluyla, "İçinde, aklın özerkliği (autonomy) kabul ettiği bu uğrak nedir?, Akıl tarihinin anlamı nedir?, Modern dünyada aklın egemenliği diye anılabilecek değer nedir? soruları üstüne kurulduğunu da söylemeliyim. Sanırım felsefenin büyük işlevlerinden birisi bu üç ilgi alanının içine doğru bir soruşturma yapmak, yani bir anlamda şeyleri değerlendirmeye almak veya akıl ilkesinin içine doğru bir soru sızdırmaktı. Devam edelim o zaman... Kant'çı " Aydınlanma Nedir? " sorusunu kovalayım. Bu yeniden zorlayış, Kant'çı sorunun Fransa'da bu tekrarı, daha da ötesi "Bilim Tarihi Nedir?" tarzında bir özeti, pek de iyi olmayan bir nitelik kazandı. Bu bilim dünyası inşa edilirken Grek matematiği ile modern fizik arasında neler oldu? Comte'dan beri, 1960'lara kadar bilim tarihinin felsefi işlevi sanırım bu soruyu takip etmek olmuştur. Şimdi, Almanya'da bu soru "Avrupa'da aklın, rasyonel biçimlerin tarihi nedir?" tarzında, bilim tarihinde değil ama Max Weber'den Eleştirel Kuram'a kadar uzanan güncel düşüncede ortaya çıktı.

RAULET :

Evet. Normlar,değerler üzerine meditasyon.

FOUCAULT :

Max Weber'den Habermas'a kadar. Aynı soru burada da belirginleşiyor. Akıl tarihinin, aklın üstünlüğünün ve bu üstünlüğünün işlediği farklı biçimlerinin gözünde bu sorunlar nasıldır? Şimdi göze çarpan şey, Fransa'nın Weber'ci düşünce akımı hakkında kesinlikle hiç birşey bilmediğidir - ya da yalnızca çok müphem ve çok dolaylı bir şeyler bildiği. Eleştirel Kuram, Fransa'da hemen hemen hiç bilinmiyordu ve Frankfurt Okulu pratik olarak ne görülmüş ne de duyulmuş birşeydi. Unutmadan söyleyeyim, bu da beni büyüleyen ve çözümleyemediğim küçük, tarihsel bir probleme yol açıyor: Frankfurt Okulu'nun sığınak arayan, çok aceleyle ayrılmış, istenmeyen, birçok temsilcisinin Paris'e 1935'de geldiği ve bekledikleri yankıyı bulamamalarının ağırlarına gittiği bilinen bir gerçektir. Daha sonra 1940 geldi, fakat onlar gerçekte daha iyi karşılandıkları İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmişlerdi bile. Böylelikle, Frankfurt Okulu ile Fransız felsefi düşüncesi arasında-bilim tarihi ve dolayısıyla rasyonalite tarihinin sorunu yoluyla- kurulabilecek bir anlayış asla oluşmadı. Ben öğrenciyken, sizi temin ederim, hocalarımdan herhangi birinin Frankfurt Okulu adını andığını hiç duymadım.

RAULET :

Gerçekten oldukça şaşırtıcı.

FOUCAULT :

Şimdi, açıkçası, o zamanlar eğer ben Frankfurt Okulu ile tanışıyor olsaydım, eğer ozamanlar bu okulun farkında olsaydım, söylediğim bir çok aptalca şeyi söylemezdim ve bu arada Frankfurt Okulu tarafından bulvarlar açıldığı bir zamanda, ben acizane patikamı izlemeye çalışırken yaptığım geçici yolların bir çoğundan kaçınırdım. Bu kadar çok benzerlikleriyle tanımlanan birbirine bu kadar benzeyen düşünce tipleri arasında sızma olmayış durumu (non - genetration) çok gariptir. Hiç birşey, ortak bir problem gerçeğini ona benzer iki yolla yaklaşmaktan daha iyi gizleyemez.

RAULET :

Birinin size şapka çıkaran bir Negt ya da Habermas'ı bulması gerçeği açısından bakıldığında Frankfurt Okulu (isterseniz Eleştirel Kuram'da diyebiliriz) hakkında şimdiye kadar söylediğiniz, farklı koşullar altında sizi bazı gevelemelerden koruyabilecek olan şey daha ilginç oluyor. Habermas'la yaptığım bir görüşmede, sizin "aklın çatallanmasının (bifurcation of reason) ustaca bir tanımı" nı yapmanızı, göklere çıkardı- verili bir anda aklın çatallanması. Ama, hala, sizin, aklın diyalektiği ile, başka bir deyişle, akıl vasıtasıyla aklın kendi etkinliğinin etkileri altında, akla aykırı olan araçsal

bilgiye dönüştürülmüş, Eleştirel Kuram tarafından tasarlanmış aklın bu çatallanmasıyla, aynı fikirde olup olmadığınızı hala merak ediyorum. Eleştirel Kuram'da egemen olan fikir, aklın diyalektik birliği ve onun belli bir platformda -şimdilerde düzeltici olmaya yönelen -tamamıyla biçimi değiştirilmiş sapkınlığıdır. Özgürleştirme mücadelesinde söz konusu olanmış gibi görünende budur. Temelde, eserinizden anlaşıldığına göre, "bilgi istenci " (the will to knowledge), şöyle ya da böyle çatallamadan (to bifurcate), asla vazgeçmedi, tarih boyunca yüzlerce kez çatallama, belki de "çatallama" doğru kelime değil ... Akıl bilgiyi defalarca ve defalarca ikiye ayırdı.

FOUCAULT:

Evet, evet, sanırım, aklın her eleştirisinde ya da rasyonalite tarihinin içine doğru her eleştirel soruşturmada (ister akılcılığı kabul ettiğinizde, ister akıldışılığın eline düştüğünüzde), genelde, işbaşında olan şantaj, sanki rasyonalitenin rasyonel bir eleştirisi olanaksızmış gibi ya da sanki tüm çatallanmaların ve pratik ayrıntıların rasyonel bir tarihi olanaksızmış gibi, akıl tarihinin bir temsilcisiymiş gibi faaliyettedir. Sanırım, bu sorun, Max Weber'den beri, Frankfurt Okulu'nda ve her nasılsa Canguilhem gibi bir çok bilim tarihçisi için, aklın bir-ve-tek statüsü hibe edilmiş ve baskın olarak sunulmuş rasyonalite biçimini, diğerleri arasında tek olanaklı biçim olduğunu göstermek amacıyla, izole etme sorunuydu. Fransız bilim tarihinde

şu ana kadar adını anmadığım ve - oldukça önemli saydığım-Bachelard'ın rolü de ayrıca son derece önemlidir.

RAULET :

Habermas'ın övgüsü iğneleyici olsa da, ona göre sizin "aklın uğraksal çatallanması" (moment reason bifurcated) tanımınız ustacaydı. Bu çatallanma eşşizdi ve bir kez olmuştu. Belli bir nokta da, akıl, kendisini araçsal bir rasyonaliteye, öz-indirgeme (auto-reduction) ye ve kendi kendini- sınırlama (self-limitation) ya doğru sürükleyen bir nöbet devraldı. Bu çatallanma, eğer o ayrıca bir bölünme ise, Kant'tan beri haberdar olduğumuz iki alana ayrılmayla tarihte bir ve ancak bir kez oldu. Çatallanmanın bu çözümlemesi Kant' çıdır. Anlama bilgisi vardır ve akıl bilgisi vardır, araçsal akıl vardır ve ahlaki akıl vardır. Bu çatallanmayı değerlendirmek için pratik aklm ya da ahlaki pratik aklın hakim noktasında kendi yerimizi açıkça saptamalıyız, yani, Alman düşünceler tarihine bütünüyle hükmetmeyi sürdüren teknik ve pratiğin ayrıldığı o eşşiz çatallanmanm olduğu yerde. Daha önce de belirttiğiniz gibi bu gelenek "Aydınlanma Nedir? "sorusundan doğar. Bana kalırsa bu övgü sizin düşünceler tarihine yaklaşımınızı kısıtlar gibi.

FOUCAULT :

Doğru, aklın tek çatallanmasından bahsetmiyorum. Daha çok, bir sonsuz, bir çokçeşitli çatallanmadan-bir tür verimli pratik uygulamadan bahsediyorum. Aklın araçsal olduğu noktadan sözetmiyorum. Şu anda, örneğin, Grek ve Roma antikitesinde, benlik (the self) teknikleri sorunu üzerinde çalışıyorum; insan, insan hayatı ve benlik, kendi titiz rasyonaliteleriyle, üretimin herhangi bir tekniğiyle tam olarak kıyaslanabilecek, belli sayıda technai nin nasıl tüm nesneleri oldular.

RAULET :

Toplumun tümünü içermeksizin.

FOUCAULT :

Doğru. Ve benlik techne sinin gelişmesine önderlik eden şeyler... sanırım, bir benlik teknolojisinin gelişimine elverişli olan herşey çok iyi çözümlenebilir ve aklın çatallanmasını oluşturmayan tarihsel bir fenomen olarak konumlandırılabilir. Dolayısıyla, benim "aklın uğraksal çatallanması" tanımım dallara ayırmanın, uygulamaların, kırılmaların böylesi bolluğunda, önemli bir olaydı, ya da serüvendi; önemli sonuçlara sahipti, fakat eşşiz bir fenomen değildi.

RAULET :

Fakat aklın bir şeyleri, çok temel bir şeyleri kaybettiği bir uğrakta tarihte ancak bir kez oluşan eşsiz

bir fenomen olarak aklın kendiliğinden - bozulması (the self - perversion) görüşüne doğrudan son verdik - Weber'den sonrada da dile getirmek zorunda kaldığımız gibi. Çalışmanızın, aklın daha doygun bir yorumuna yeniden saygınlık kazandırmayı amaçladığını kabul etmeyecek misiniz? Örneğin yaklaşımınızda, başka, örtük bir akıl kavramı bulabilir miyiz? Bugünlerde sahip olduğumuzdan farklı olan bir rasyonelite projesi?

FOUCAULT :

Evet, ama burada, bir kez daha, o zamanlar benim hareket noktam olan fenomenolojiden uzağa götürmeye çalışıyorum. Aklı kendi özünde keşfeden, kuran ve sonradan şu ya da bu olay tarafından saptırılan bir kurucu eylem türüne inanmıyorum. Sanırım, gerçekte, rasyonalitenin biçimlerini çözümlemeye çalışmamın nedeni aklın kendi kendini-yaratması (self-created) durumudur; birinin diğerine yol açtığı, birinin diğerine karşı olduğu ve birinin diğerini izlediği farklı değişiklikler, farklı yaratımlar, farklı kuruluşlar. Aklın kendi temel projesi karşısında, kaybedebileceğini gösteren ya da hatta rasyonelin irrasyonel olacağını işaret eden bir saptama yapamasanız da. 1960'lar boyunca ben Marksist ya da Lukacs'ın açıklamalarıyla olduğu kadar, sözde unutkanlıktan dolayı yerini değiştirip durduğumuz, ama yine, kendisine dönmek zorunda olduğumuz, kuruculuğu ve temel akıl projesiyle, fenomenolojik bir açıklamayla da başlamak istedim. Aklın par excellence biçimi olan bir rasyonelite ortaya çıktı, fakat

belli başlı bazı toplumsal koşullar (kapitalizm veya kapitalizmin biçim değişiklikleri) bu rasyonaliteyi bir bunalımın içine doğru sürükledi. Örneğin, aklın unutuluşu, irrasyonele düşme gibi. Ben kendi rotamı, çok sistematik ve haksızca sunulmuş bu iki büyük model doğrultusunda çizmeye çalıştım.

RAULET :

Bu modellerde biz verili bir anda aklın bir sınıf tarafından kamulaştırılmasını takip ederek, hem eşsiz bir çatallanma hem de eşsiz bir unutkanlık görüyoruz. Böylece tarihin içinden geçen özgürleştirmeye yönelik hareket, sadece neyin kamulaştırıldığının (onu tekrar kamulaştırarak) yeniden değerlendirilmesinde değil fakat -aksine- tamamen evrensel bir bilim statüsüyle aklı yeniden keşfederek, aklın bozulmamış gerçekliğine onu yeniden kavuşturmanın içinde oluşur. Açıkçası, sizin için -yazılarınızda açık hale getirdiğiniz- yeni ya da daha geniş bir bilim projesi yok.

FOUCAULT :

Kesinlikle yok .

RAULET :

Fakat siz -benlik ve öteki arasına sınırlar çizerek, dışta bırakmacı ya da kendiliğinden ayırmacı-bir şalter aracılığıyla, her defasında, kendini açığa

çıkaran bir rasyonileteden sözediyorsunuz. Sizin projeniz, bu ötekini iyileştirici herhangi bir çaba içeriyor mu? Örneğin, bir dil keşfedebileceğiniz delinin suskunluğunda, çalışmaların oluşturulacağı koşullar hakkında söylenecek daha çok şeyin olduğunu düşünüyor musunuz?

FOUCAULT :

Evet, daha önce andığımız referans çerçevesinden hareket edersek, beni ilgilendiren, tamamıyla, insan öznesinin kendi kendine uyguladığı rasyonalite biçimleriydi. Fransa'da bilim tarihçileri temelde bilimsel bir nesnenin nasıl oluşturulduğu sorunu ile ilgilenirken, benim kendime sorduğum soru insan öznesinin olası bilginin nesnesi olarak kendini nereye oturttuğu sorunu idi. Rasyonalitenin hangi biçimleri ve hangi tarihsel koşulları aracılığıyla? Ve son olarak ne pahasına? Özneler ne pahasına kendi kendilerinin hakikati hakkında konuşabilirler ve özneler, deliler olarak, kendi kendilerinin hakikati hakkında ne pahasına konuşabilirler? Sadece kuramsal bedel ödeyerek değil, fakat ayrıca bir kurumsal ve hatta ekonomik bedel ödeyerek, psikiyatri organizasyonu tarafından tamamıyla öteki olarak belirlenmiş delinin oluşturulması pahasına. İçinde kurumsal oyun oynamaları, sınıf ilişkilerini, mesleki çatışmaları, bilgi modalitelerini ve son olarak, akıl öznesinin bütün bir tarihini bulduğumuz şaşırtıcı unsurlardan oluşan bir karmaşıklıklar topluluğu ile ilgilenildi. İşte benim parçalarını bir araya getirmeye

çalıştığım şey budur. Belki de bu proje bütünüyle çılgın bir projeydi ve çok karmaşıktı -ben, yalnızca, bir kaç uğrağı gün ışığına çıkarttım; delilik sorunu ve onun ne olduğu, hasta özne gerçeği gibi, bir kaç spesifik nokta. Benim ilk kitabımın özü de budur. The Order of Things (Kelimeler ve Şeyler) konuşan özneyi, çalışan özneyi ve yaşayan özneyi sorunsallaştırma ve çözümlemenin bedelini araştırıyordu. Benim ekonominin, doğa tarihinin, genel dilbilgisinin, dilbilgisinin doğuşunu çözümlemeye kalkışmamın nedeni de budur. Aynı soruyu, cezalandırma sistemleri ve suç örneğinde de sormaya devam ettim: Suçlu özne olabileceği kadarıyla, birisi, kendi kendisinin hakikatini nasıl dile getirir. Cinsellikte de aynısını yapacağım, yalnız daha da geriye giderek : Cinsel arzunun öznesi olduğu ölçüde, özne kendi kendisi hakkında güvenilir bir şekilde nasıl konuşur. Ve ne pahasına ?

RAULET :

Ne olursa olsunlar, öznelerin ilişkisine göre, her bir durumda dilin veya bilginin oluşturulmasıyla.

FOUCAULT :

Bu, dönüşümlülük biçimleri arasındaki ilişkinin-benlik benliğe ilişki -ve bunun yanında, gerçekliğin söylemi ile dönüşümlülük biçimleri arasındaki, bilginin sonuçları ile rasyonalite biçimleri arasındaki ilişkilerin bir çözümlemesidir.

RAULET :

Bu, her olayda arkeoloji aracılığıyla tarih öncesine ait bazı " arkaik " leri mezardan çıkarma tavrı değildir. (Bu soruyu niye sorduğumu göreceksiniz : Doğrudan, günümüz Almanya'sındaki Fransız - Nietzsche'ci diye adlandırılan belli okumalarla ilgili.)

FOUCAULT :

Hayır, kesinlikle değil. Artık kullanmadığım " arkeoloji " sözcüğünü zaman anlamında değil konumlandığı aşamanın değeri açısından kullandığım çözümleme türünün aşamasızlığını ima etmek anlamında kullandım. Sürekli gelişen düşünceler tarihini incelemek, nesnelerin birinin ya da diğerinin olası bir bilginin nesnesi olarak nasıl biçimlenebileceğinin çatısı altında bunları ayırt etmeye çalışırken bile benim sorunum değildi. Örneğin, niçin delilik, verili bir anda, belli bir bilgi tipini karşılayan bilginin bir nesnesi haline geldi. "Tarih" ten ziyade "arkeoloji" sözcüğünü kullanarak, bir nesne olarak deliliğin oluşturulması ile delilik hakkındaki düşünceler arasındaki eşzamansızlığı (desynchronisation) adlandırmak istedim.

RAULET :

Bu soruyu bu günlerde var olan -Yeni Alman Sağı'nın Nietzsche'yi kendine mal etmesi bahanesiyle- herşeyi bir araya toplayıp yumrulaştırmak, Fransız Nietzsche'ciliğini -eğer hala varsa- aynı damar içinde düşünmek eğiliminden dolayı sordum.

Bütün unsurlar, bugünlerde çok zor bulunan teorik sınıf çatışmalarının manşetlerinde, temelde, neler olduğunu yeniden yaratmak amacıyla birleştirildi.

FOUCAULT :

Tekil bir Nietzsche'ciliğin varolduğuna inanmıyorum ya da bizimkinin diğerlerininkinden daha doğru olduğuna inanabileceğimiz herhangi bir Nietzsche' ci doğru zemin yoktur. 35 yıldan daha önce, Nietzsche'de, Marksizm ve Fenomenoloji tarafından hüküm altına alınmış felsefi bir ufuk anlamında, kendi kendilerinin yerini alıcı bir araç bulmuş kişilerin, bu günlerde, Nietzsche'yi kullananlarla yapacak hiç birşeyleri yoktur. Deleuze, Nietzsche hakkında muhteşem bir kitap yazdığı halde ve onun diğer eserlerinde de Nietzsche'nin varlığı açıkça görülmesine rağmen, herhangi bir durumda Nietzsche'yi haykıran bir referans, politik ya da retorik sonlar için Nietzsche'ci bayrağı dalgalandıracak herhangi bir girişim yoktur. Nietzsche'yi gerçekten ciddi olarak ele alan Deleuze gibi biri dikkat çekicidir. İşte benim yapmak istediğimde bu. Hangi ciddi kullanım Nietzsche'yi ortaya koyabilir? Nietzsche hakkında dersler verdim, fakat hakkında çok az yazdım. Nietzsche'ye sunduğum tek abartılı saygı onu Cinselliğin Tarihi (History of Sexuality) 'nin birinci cildindeki

"Bilgi-İstenci" (The Will to Knowledge) bölümüne davet etmek oldu.

RAULET :

Kesinlikle, bilgi-istenci ile ilgili şeyleri, sanırım, az önce sürekli bir ilişki olduğunu söylediğiniz şeyin içinde görebiliriz. Hegel'e bağlılığıyla bu kelimeden hoşlanmayacağınızı zannediyorum. Belki de Nietzsche'nin "hakikati değerlendirmenin bir tarzı" dediği gibi "değerlendirme" de diyebiliriz. Ne arkaik bir örneği ne de özgün bir kaynağı olmayan güç (force) ün güncelleştirildiği bir yol; ve böylecede bir güçler ilişkisi ve belki de tüm bilginin oluşturulması eyleminde bir güç ilişkisi.

FOUCAULT :

Öyle demek istemedim. Bu konu haddinden fazla çapraşık. Benim sorunum, benlik benliğe (self to self) ilişki ve hakikatin anlatımı ilişkisidir. Nietzsche'yle ilişkim ya da Nietzsche'ye borçlu olduğum şey, Hakikat sorununun, hakikatin tarihinin ve hakikati bilme-istencinin onun çalışmalarının merkezi olduğu, 1880 dolaylarının, metinlerinden kaynaklanır. Sartre'ın-genç bir öğrenciyken, kaleme aldığı -ilkkez 1925'lerde bir Lycee dergisinde yayımlanan " Hakikatin Tarihi " adlı küçük metnin Nietzsche'ci olduğunu biliyor muydunuz? O da aynı sorunla başladı ve gelecek kuşak -bizimki- için tam tersi doğruyken, onun yaklaşımının,hakikatin tarihinden fenomenolojiye doğru bir yer değiştirmeyi gerektirmesi garip birşeydi.

RAULET :

Sanırım, biz, şimdi, Nietzsche'ye bu göndermeyle, sizin" bilgi - istenci"nden ne kastettiğinizi netleştirme sürecindeyiz. Deleuze ile belli bir yakınlığı kabul ediyorsunuz ama bir noktaya kadar. Bu yakınlık, Deleuze'cü arzu nosyonuna kadar genişletilebilir mi?

FOUCAULT :

Hayır, kesinlikle.

RAULET :

Bu soruyu Deleuz'cü arzu -üretici arzu- biçimlerinin oluşturmaya başladığı özgün kaynağın kesinlikle bir türü olması nedeniyle soruyorum.

FOUCAULT :

Bunun karşısında bir konum almak ya da Deleuze'ün bunu tasarladığını söylemek istemem. Uğrak (the moment) belirlenmiş ve değişmez kültürel bir geleneğin içinde oluşturulmuş bir düşünce türüdür. Sadece söylemeye çalıştığı şeyin başka bir biçimini ima ederek, kültürel geleneğin onu (uğrağı) kavraması, ona istediğini yaptırması ve aslında ifade etmediği şeyi söyletmesi gerektiği oldukça normal. Bütün bunlar, kültürel oyunun bir parçasıdır. Fakat, açıkçası, benim Deleuze ile ilişkim bu değil. Bu yüzden, ifade etmek istediği şey konusunda ne düşündüğümü söylemeyeceğim. Hepsi aynı, onun

görevi, en azından uzun bir süre için, arzu sorununu formülleştirmekti. Benim kendi sorunum, daima, hakikat, hakikatin ifadesi sorunu, wahr-sagen -hakikati ifade eden şey- ve hakikati ifade etme ile dönüşümlülük biçimleri ve benliğin üzerindeki benliğin biçimleri arasındaki ilişki iken, Deleuze'ün, arzu kuramında, Nietzcshe'yle ilişkilerinin sonuçları açıkça görülebilir.

RAULET:

Evet, fakat sanırım Nietzsche bilgi-istenci ile güç-istenci arasında temel bir ayırım yapmıyordu.

FOUCAULT:

Sanırım, Nietzsche'nin geniş ölçüde bilgi-istenci sorunuyla ilgili metinleriyle güç-istenci ile ilgili metinleri arasında farkedilebilir bir sapma vardır. Nietzsche okuduğumdan beri, yıllardır, basit bir nedenden dolayı bu tartışmanın içine girmek istemiyorum.

RAULET:

Fakat, bu noktayı, sorunu, Fransa'da ve dış ülkelerde alımlandığı biçiminde niteleyen bütün yaklaşımları kapsamasından dolayı, netleştirmek önemli sanırım.

FOUCAULT:

Her durumda, benim Nietzsche'yle ilişkimin tarihsel olmadığını söyleyebilirim. Nietzsche düşüncesinin güncel tarihi beni, uzun zaman önce Nietzsche'de ilk kez

hissettiğim meydan okuma türünden daha az ilgilendiriyor. Büyük, iyice oturmuş, üniversite gelenekleri-Descartes, Kant, Hegel, Husserl- içinde eğitildikten sonra, The Gay Science (Şen Bilim) 'in kapağını açtığınızda ve oldukça zeki, garip, zarif, metinlerle karşılaştığınızda: "Tamam, çağdaşlarımın, okul arkadaşlarımın, hocalarımın yaptıklarını yapmayacağım; bunu aklımdan çıkartacağım" diyorsunuz. Felsefi yoğunluğun en üst noktası nedir? Ve bu metinlerde bulunan bugünkü felsefi sonuçlar nelerdir? İşte benim için Nietzsche'nin meydan okuması buydu.

RAULET :

Evet, bütün bunların kabul edildiği andaki gibi, sanırım ikinci bir kavram çantası geliyor. Örneğin, oldukça az birkaç kişinin hakkında konuştuğu ve ayrıca Habermas'ın bu eğilimi bütün yönleriyle tartışmak amacıyla terimi kullanmaya başladığından beri Almanya' da önemli bir rol oynayan, post-modernite kavramı.

FOUCAULT :

Post-modernite olarak adlandırığımız şey nedir? Ben gündemi takip etmiyorum.

RAULET:

Başka bir tanım gerektiren (muhtemelen belli bir biçimciliğe dönüş) sanattaki post-modernite olarak

bilinen şey kadarıyla, Kuzey Amerikan toplum bilimi... Herneyse, Habermas, post-modernite terimini, bu terim üzerine yazdığı metinlerde "Foucault yoluyla Battaille'den Derrida'ya akmak" ifadesiyle Fransız akımına, geleneğine bağlar. Bu da Almanya'da uzun süredir-hatta Weber'den beri-modernite üstüne düşünümlerden (reflection) dolayı önemli bir sorundur. Bizi burada ilgilendiren yönüyle post-modernite nedir? Temel olarak modernite üzerine, akıl üzerine bir düşüncedir, Lyotard'da bulduğumuz; bir tür olumlu uyanış vasıtasıyla kurtulduğumuz bir "büyük anlatı"dır. Post-modernite bir çeşit akıldan kopuştur; Deleuze'cü şizofrenidir. Post-modernite, aklın tarihteki anlatılardan sadece biri olduğunu açıklar. Kesinlikle büyük bir anlatı ama, şimdi, diğer anlatılar tarafından izlenebilecek birçok anlatıdan sadece biri. Sizin, kelime dağarcığınızda, akıl, bilgi-istencinin tek biçimiydi. Bunun belli bir akımla yapılması gerektiği düşüncesine katılıyor musunuz? Kendinizi bu akımın içinde belli bir yere konumlandırıyor musunuz? Nasıl ?

FOUCAULT :

Bunu yanıtlamada sorunlarım olduğunu söylemeliyim. Birincisi, Fransa'da, "modernite" sözcüğünün ne anlama geldiğini, asla, açık bir şekilde anlamadım. Baudelaire anlamında evet, fakat ondan sonra, bu anlam kaybolmaya başladı. Modernite'nin, Almanya'da ne anlama geldiğini de bilmiyorum. Amerika'lılar,

Habermas ve benimle bir çeşit seminer planlıyorlardı. Habermas seminerin temasının "modernite" olmasını önerdi. Sözcüğün kendisinin önemsiz olmasına karşın, daima keyfi bir etiket kullanabileceğimiz ve ne anlama gelebileceğini açıkça kavrayamadığımdan dolayı, biraz çekindim. Fakat bu terimle kastedilen türdeki sorunları, hem de bu tür sorunların post-modern olduğu düşüncesinin, insanlar arasında ne kadar yaygın olduğunu anlamıyordum. Yapısalcılık olarak bilinen şeyin ardındaki belli bir sorun -daha açık söylersek, özne ve öznenin yeniden biçimlendirilişi -olduğunu açıkça görüyorken, post-modern ya da post-yapısalcı diye adlandırdığımız insanların ne çeşit bir sorunu olduğunu anlamıyorum.

RAULET :

Açıkçası, Modernite'ye karşı olma ya da ona gönderme yapma yalnızca belirsiz değildir. Aslında bu moderniteyi sınırlar. Ayrıca, modernitenin birkaç tanımı daha var: Tarihçilerin tanımı, Weber'in tanımı, Adorno'nun tanımı ve sizin belirttiğiniz, Benjamin'in Baudelaire tanımı. Evet, en azından bazı referanslar var. Habermas, Adorno'nun aksine, akıl geleneğine ayrıcalık tanır gibi gözükür. Örneğin, Modernite'nin Weber'ci tanımı. Habermas'ın post-modernite de gördüğü, aklın parçalanıp dağılması ve post-modern biçimlerden birinin - Weber ' ci tanıma ilişkin birinin - aklı, bilgi-istencinin diğer bilgi-istenci biçimleri arasında tek -bir büyük anlatı fakat

diğerleri arasında tek-biçim olarak tasarlayan eğilim olduğunu açıklamaktan kendisini alamaması bununla ilişkilidir.

FOUCAULT :

Şimdi bu, rasyonalitenin, büyük uygulamalarını görebileceğimiz alanlarda, egemenlik ya da yönetim modaliteleri ve teknik biçimleri olan bilgi türlerinde-verili bir uğrakta, kendi çağımızda, hatta çok yakınlarda-egemen olma sınırına gelmiş rasyonel biçimlerinin bütünlüğüyle, tamamen, aklı belirlemeye hazırlıklı olmadığım kadarıyla, benim sorunum değil. Karmaşık olduğundan dolayı sanat sorununu bir tarafa bırakıyorum. Benim için gerçekten akıl olan bir rasyonalite biçimi yoktur. Onun için bahsettiğim üç sektörde egemen olan rasyonalite biçimlerinin, bir parçalanıp dağılma ve gözden kaybolma sürecinde olduğunu nasıl söyleyebiliriz, anlamıyorum. Ben ortada bu tür bir gözden kaybolma göremiyorum. Oldukça çok sayıda biçim değişimi görebiliyorum fakat bu biçim değişikliklerini niçin aklın çöküşü olarak adlandırmamız gerektiğini anlamıyorum. Rasyonalitenin diğer biçimleri bitimsizce yaratılır. Bu yüzden, akıl, şu anda, bitirilmiş bir uzun anlatıdır ve başka bir anlatı yürürlüktedir önermesinin, hiç mi hiç anlamı yok.

RAULET :

Şuna, alan birçok anlatı biçimine açıktır diyelim.

FOUCAULT :

Sanırım biz burada biçimlerden- onlara belki de alışkanlıklar demeliyiz- birine, çağdaş düşüncede, modern düşüncede, hatta en azından Post-Hegel'ci düşüncedeki en zararlı birine, kısaca değiniyoruz: tarihte, kesinlikle bir kopmanın ya da bir doruk noktasının ya da bir tamamlanmanın ya da bir başlangıca dönme anının, bir şimdisi olarak, şimdinin çözümlenmesi vs. Herkesin kendi zamanı üzerine yansıyan felsefi söylemle uğraşma ciddiyeti bana bir hata gibi geliyor. Benim kendi kendime yaptığım ve Nietzsche gibi birinde sürekli bulduğumuz ya da en azından yeterince ısrarlı bir biçimde bulduğumuz birşey olduğundan dolayı, kesinlikle böyle olduğunu söyleyebilirim. Bir yandan, kendimize şunu dürüstçe söylemeliyiz, yaşadığımız zaman, tarihte eşsiz ya da temel ya da ani bir nokta değildir. Öte yandan- bu ciddiyet olmaksızın- yaşadığımız zamanın çok ilginç olduğunu, çözümlenmeye ve parçalanmaya gereksinimi olduğunu kendi kendimize söyleme dürüstlüğüne de sahip olmalıyız ve kendimize şunu da sorarsak iyi ederiz "şimdimizin doğası nedir?". Kant'çı "Aydınlanma Nedir?" den beri, felsefenin görevi "şimdi" nin ve "şimdideki kendimizin" doğasını tanımlamaktır diyerek, felsefi düşüncenin en büyük rollerinden birinin belirlenip belirlenemeyeceğini merak ediyorum. Ama, içinde var olduğumuz uğrak (moment) top yekün yokoluşlardan biridir, vari tiyatral bir açıklamayla karanlığın uçurumunda ya da gündoğumunun zafer sarhoşluğunda vs. kendi kendimizin temelsiz kalmasına izin vermemek kaydıyla. O herhangi bir başkası gibi bir uğraktır veya herhangi bir başkasına asla benzemeyen bir uğraktır.

RAULET :

Bu da düzinelerce soruya yol açar; her durumda, kendi kendinize yarattığınız sorulara. Şimdinin doğası nedir? Bu çağ, herşeye rağmen, daha büyük bir parçalanmayla, " yersizyurtsuzlaşma" (deterritorialization) ve "şizofreni" gibi terimlerle- bu terimlerin üstünde konum almaya gerek yoktur - diğerlerinden daha mı fazla belirlenir?

FOUCAULT :

Şimdinin doğasıyla ilgili herhangi bir tanının işlevi hakkında birşeyler söylemek istiyorum. Bir kere, bu, ne olduğumuzun tanımlanmasında oluşmaz, fakat bunun yerine-neyse-o'nun niçin ve nasıl artık neyse-o olmadığını- şu andaki kırılmanın hatlarını izleyerek-kavramayı başarmada oluşur. Bu anlamda herhangi bir tanımlama daima somut özgürlük alanı, örneğin, olası biçim değişikliği olarak anlaşılan özgürlük alanını, açan yaşamsal çatlakların bu türleriyle uyum içinde yapılmalıdır.

RAULET :

Entelektüelin faaliyetini -pratik faaliyetini, oldukça açık- yerleştirdiği yer burası, bu çatlaklar kıyısı mı?

FOUCAULT :

Bu, benim kendi inancım. Ayrıca, entelektüelin faaliyeti hakkında şunu söylemek isterim.

Olmayabilecek birşey ya da olduğu gibi olmayabilecek birşey olarak onu ortaya çıkartmak yoluyla- neyse-onu tanımlamak belli bir yönde verimlidir. Gerçeğin bu tanımının ya da sıfatının "bu olduğundan dolayı şu olacak" gibi buyurgan bir değer türüne asla sahip olmayışının nedeni budur. Ayrıca bu, bana göre, tarihinneyse-onun nasıl daima öyle olmadığını göstermeye hizmet eden bir şey olduğuna varacak kadar tarihe başvurunun -en az yirmi yıldan beri Fransız felsefi düşüncesindeki en büyük gerçeklerden biridir- anlamlı oluşunun nedeni de budur. Örneğin, bize çok açık görünen şeyler, oynak ve kırılgan tarihin seyri boyunca, daima rastlantılar ve karşılaşmaların birleştiği noktada biçimlenmiştir. Aklın kendisinin zorunluluğu olarak algıladığı şeyin ya da dahası farklı rasyonalite biçimlerinin, kendi zorunlu oluşları olarak sunduğu şeylerin bir tarihe sahip olduğu mükemmel bir biçimde gösterilebilir ve ortaya çıktıkları olasılık ağının kökenleri izlenebilir. Bununla beraber, bu rasyonalite biçimlerinin irrasyonel olduğu anlamına gelmez. Onlar insan pratiğinin ve insan tarihinin temelinde bulunurlar ve yapılmış şeyler olmalarından dolayı yapıldıklarında nasıl olduklarını bildiğimiz sürece yapılmamış olamazlar.

RAULET :

Tanımlayıcı ve pratik olan çatlaklar üzerine bu çalışma bir alan çalışmasıdır.

FOUCAULT :

Belki alan çalışmasıdır ve belkide alanda açığa çıkarılmış sorunlarla çözümleme anlamında daha da geriye gidebilecek bir çalışmadır.

RAULET :

Bu çatlak alanlar üzerindeki çalışmayı, iktidarın mikrofiziği, iktidarın analitiği gibi alan çalışmasını tanımlayabilir misiniz?

FOUCAULT :

Evet, onun gibi birşey. Egemenliğin işleyiş sürecinde yürürlükte olan, örneğin; bilgide veya teknikte işlemekte olan diğer iktidar biçimlerinin başından beri farkına varmamızı sağlayan rasyonalite biçimlerinin kendi çözümlemelerini kendi içlerinde taşımaları beni oldukça etkiledi. Aksine, mübadele, geçişler, aktarımlar, müdahaleler söz konusuydu. Bu üç alanda tek bir rasyonalite biçimini göstermenin mümkün olduğunu zannetmiyorum, bunu vurgulamak isterim. Yer değiştirmişler dışında aynı tiplerle karşılaşırız. Aynı zamanda çokçeşitli, yoğun iç ilişkiler vardır ama iç biçimlenme (isomorphism) yoktur.

RAULET :

Bütün çağlarda mı yoksa özel bir çağda mı?

FOUCAULT :

Rasyonaliteler ile yürürlükteki egemenlik prosedürleri arasındaki ilişki tiplerini gösteren genel bir yasa yoktur.

RAULET :

Bu soruyu hakkınızda yapılan belli başlı eleştirilerin içinde faal bir kumpas olmasından dolayı soruyorum. Örneğin; Baudrillard'ın eleştirisi sizin çok kesin bir uğrakta konuştuğunuz ve içinde "yayılma yoluyla iktidarın belirlenemez olduğu bir uğrak tasarladığınız" biçimindedir. Bu belirlenemeyen yayılma, bu zorunlu çoğalma, mikrofiziksel yaklaşım içinde yansıtılır. Ya da yine Alexander Schubert'in[2], sizin, öznenin daima bir pozisyonlar çokçeşitliliği olduğunu kabul etmeyi mümkün kılacak tarzda, kapitalizmin özneyi çözdüğü noktaya gönderme yaptığınız görüşünde olduğu gibi.

FOUCAULT :

Şu anda bir kaç şey hakkında birden konuşmaya başlamış bulunduğumdan dolayı bu soruya birazdan dönmek istiyorum. Birincisi, egemenliklerin rasyonalitesi incelememde, iç biçimlenmeler olmayan iç ilişkiler kurmaya çalışmamdır. İkinci olarak, iktidar ilişkilerinden ve onları yönetebilecek ve düzenleyebilecek rasyonalite biçimlerinden bahsettiğimde, kendi rasyonalitesini sosyal yapının bütünlüğünün üstüne empoze edici, otoriter İktidar -büyük "İ" ile- dan bahsetmiyorum.

Çokçeşitlidirler; değişik biçimlere sahiptirler; bunlar masum aile ilişkilerinde veya bir kurum ya da yönetim içinde- veya herkesin bildiği özel rasyonalite biçimlerine sahip olan hükmeden ve hükmedilen sınıflar arasındaki iktidar ilişkilerinde- olabilir. Bu bir çözümleme alanıdır ve hiç de eşsiz, herhangi bir örneğe referans değildir. Üçüncü olarak, bu iktidar ilişkileri incelemesinde ben kesinlikle bir iktidar kuramı oluşturmak peşinde değilim. Fakat, öznenin dönüşümlülüğü ve hakikati söylemiyle -özne kendi kendisi hakkındaki hakikati nasıl dillendirebilir- sorusunun nasıl ilişkilendirildiğini bilmek isterdim ve sanırım kendi kendilerini bir diğeri üzerine hakim kılmaya çalışan iktidar ilişkileri, bu ilişkilerde çözümlemeye çalıştığım belirleyici unsurlardan birini oluşturur. Örneğin, deliliği incelediğim ilk çalışmamda bu açıktır. Bu, gerçekte, belli bir takım insanların diğer belli bir takım insanlar üzerinde uygulamış olduğu egemenliğin belli bir biçimi aracılığıyla öznenin, öteki biçiminde sunulmuş, kendi deliliği hakkındaki hakikati dillendirmeyi üstlenebilmesiydi. Bu nedenle ben bir iktidar kuramcısı olmaktan uzaktayım. Ve son olarak, iktidarın özerk bir sorun olarak beni ilgilendirmediğini söylemeliyim. Bir çok örnekte, bir kimsenin kendisi hakkındaki hakikati dillendirmesi sorununu ortaya çıkarmamda bana önerilen iktidarın politik çözümlemesine varacak kadar iktidar sorunundan bahsetmenin daha açıklayıcı, daha ayrıntılı bir fenomen olarak gözükmemesi önderlik etti. Eğer ben, şu anda yaptığım gibi kendi hakkımdaki hakikati dillendirirsem, bu, kısmen, benim üzerimde zorla uygulanan ve benim de başkaları üzerinde zorla uyguladığım bir

takım iktidar ilşkilerinden geçen bir özne olarak oluşturulmam anlamına gelir. Bunu, iktidar sorununun benim için ne anlama geldiğini bir yere yerleştirmek için söylüyorum. Şimdi daha önce sorduğunuz soruya gelince, karşı çıkmak için zeminler görmediğimi kabul etmeliyim. Ben bir iktidar kuramı geliştirmiyorum. Verili bir uğrakta, benlik üzerine benliğin dönüşümlülük tarzının kurulmasının tarihi üzerinde ve bunun ilişkilendirildiği hakikat söylemi üzerinde çalışıyorum. 18. yüzyıldaki kapatılma kurumlarından bahsederken, o zaman varolan iktidar ilişkileri hakkında konuşuyorum. İster genel bir iktidar kuramı geliştiren, isterse şu anda varolduğu gibi bir iktidar kuramı geliştiren benimkinden farklı bir projeyle bana karşı çıkılmadığı sürece ben tam anlamıyla bir karşı çıkış göremiyorum. Hiç de değil. Elbetteki, şimdi olduğu gibi psikiyatriyi alıyorum. Onun içinde, bizi tarihe -ve göreceli olarak birkaç yüzyıl gerektiren uzak bir tarihe- gönderecek kurumun temel çalışmalarındaki belli sorunların görünüşlerine bakıyorum. Tarih üzerine ya da hoşunuza giderse 17. ve 18. yüzyıllardaki delilik üzerine güvenilir bir biçimde konuşmayı üstlenen insanların usullerinin arkeolojisi üzerine çalışmakla uğraşıyorum. Ve onu, o zamanlar varolduğu gibi günışığına çıkartmak istiyorum. Örneğin, suçların öznesi üzerine ve kendi cezalandırma sistemimizi biçimlendirirken, 18. yüzyılda kurulmuş cezalandırma sistemi üzerine, 18. yüz yılda uygulanmış bütün iktidar türleri üzerine ayrıntılara girmedim; bunun yerine, 18. yüzyıl kurumlarının belli sayıda modeli içinde uygulanmış iktidar biçimlerini ve bunların kul-

lanıma nasıl koyulduğunu inceledim. Onun için, ne olursa olsun iktidar artık alışık olduğumuz birşey değildir demekte hiç bir alaka göremiyorum.

RAULET :

Oldukça alakasız ama yine de önemli olmasına hayret ettiğim iki soru daha. Entelektüelin konumuyla başlayalım. Entelektüelin çalışması, hatta pratiğini nasıl tasarladığınızı geniş bir şekilde tanımladık. Genel hatlarıyla Fransa'daki felsefi durumu burada tartışmaya hazır mısınız? Entelektüelin görevi artık evrensel bir sebeple devlete karşı çıkmak ya da onu yasallığıyla meşrulaştırmak değil. Bunun şu belirteceğim, bugün gördüğümüz, endişe verici durumla bir bağlantısı var mı? : Entelektüeller arasında sol ve aynı zamanda sol düşüncenin tüm sessizliği ile ilgili olarak bir çeşit örtülü uzlaşma var. Birinin, yasallığın en arkaik temalarını yürürlüğe koymak için solun güçlerini zorlayıcı olarak görmeye ayartılması gibi birşey; retoriksel aşırıklarıyla, sınıf çatışmalarıyla, Valence'deki Sosyalist Parti Kongresi...

FOUCAULT :

Ulusal Kongre Başkanı'nın egoist, bireyci burjuva kültür modelini yeni bir özveri ve dayanışma kültür modeliyle değiştirmeliyiz anlamına gelen son açıklamaları... Petain, Fransa'da iktidara geldiğinde çok yaşlı

olmasamda, bu yıl bu sosyalistin sözlerinde çocukluğumda beni uyutan ses tonlarını farkettim.

RAULET :

Evet. Temelde, yasallığın hoş, modası geçmiş temalarını yürürlüğe koyarak entelektüel lojistiklerden yakasını kurtarmış şaşırtıcı bir iktidarın bakış açısıyla karşı karşıyayız. Entelektüel lojistiklere gelince, öyle görünüyor ki, Sol iktidara gelir gelmez Soldaki hiçbir kimsenin söyleyecek sözü olmayacak.

FOUCAULT :

Bu güzel bir soru, öncelikle şunu hatırlamamız lazım. Eğer Fransa'da Sol varsa - genel anlamda Sol - ve eğer, Sol'a eğilimi olan insanlar, Sol'a oy veren insanlar varsa ve eğer Sosyalist Parti gibi Sol'un esaslı bir partisi olursa, sanırım Sol bir düşüncenin ve Sol bir yansımanın, Sol bir çözümlemenin ve Sol üstüne geliştirilmiş bir çözümleme çeşitliliğinin varlığını meydana getiren önemli bir işlev yerine getirilmiş olacaktır. Fransa'da Sol hala canlı ve iyi durumda olmasına rağmen Komünist Partisi'ne ve - (ortadan kalkması uzun süre alan) 72'ye kadar ölmeyen - S. F. I. O. 'ye teşekkür etmiyorum. Çünkü örneğin; Cezayir Savaşı süresince entelektüel yaşamın tümünde, ayrıca politik ve ekonomik çözümler gibi günlük yaşam sorunlarıyla ilgili sektörlerde aşırı derecede canlı Sol bir düşünce vardı. Bu canlı Sol düşünce, Sol partilerin farklı nedenlerle niteliklerini yitirdikleri ilk ana kadar ölmedi. Aksine.

RAULET :

Evet, o zamanlar kesinlikle ölmemişti.

FOUCAULT :

Ve böylece bu çabadan dolayı Sol onbeş yıl yaşamını sürdürdü. -Gaulcülüğün ilk onbeş yılı ve daha sonra izlenen rejim- İkincisi, şunun dikkate alınması gerek: Sosyalist Parti geniş bir kesimde yeni durumlara, yeni sorulara ve yeni sorunlara sağduyulu olarak açık olduğundan dolayı çok duyarlı bir şekilde karşılandı. Parti, kadın sorunlarıyla, cinsel yaşamla, çiftlerle, günlük yaşamla ilgili sorunlara açıktı. Örneğin; kendi kedini yönetme (self-management) sorununa duyarlıydı. Bütün bunlar sol düşüncenin-Marksizme kendi yaklaşımı içinde gelenekçi olmayan ve politik partiler içinde üstü örtülmemiş bir sol düşünce- temalarıydı. Yeni sorunlar, yeni düşünceler-bütün bunlar çok can alıcıydı. Sanırım, birgün Fransa Tarihi'nde bu kesite geriye dönüp baktığımızda çağdaş Sol hareketlerin ufkunda tamamıyla yeniden biçimlenmiş - kendi çok çeşitliliği ve birleşik olmayan biçimleri içinde (muhtemelen olumlu yönlerinden biri) - yeni bir sol düşünce göreceğiz. Bu özel sol kültür biçimini herhangi bir parti örgütüne alerjik oluşuyla, groupuscules ve bireysellikler hariç herhangi birşeyde kendi ifadesini bulmadaki acizliğiyle iyiden iyiye düşünmeliyiz. Fakat görünüşte değil. Son olarak, daha önce söylediğim gibi, orada Yeni Sosyalist Parti'nin bu fikirlerle doldurulduğu

anlamına gelen bir tür ortak yaşam (symbiosis) vardı. Her durumda - kaydetmeye değer birşey - siyasi partilerle arkadaşlık eden belli sayıda entelektüeller görüyorum. Elbetteki, Sosyalist Parti'nin çok zeki politik taktikleri ve stratejisi -ve bu küçük düşürücü değildir-onların iktidara gelişini açıklayıcıdır. Fakat, burada, bir kez daha, Sosyalist Parti'nin belli sayıda sol kültür biçimlerini absorbe ettikten sonra iktidara geldiğini de belirtmek gerekir. Ancak Metz Kongresi'nden ve bir a fortiori olan -daha önce tartıştığımız şeyleri duyduğumuz- Valense Kongresi'nden beri Sol düşüncenin kendi kendine sorular soruyor olması da alenidir.

RAULET :

Bu düşünce varlığını hala koruyor mu?

FOUCAULT :

Bilmiyorum. Örneğin, Sosyalist Parti'de, Rocard gibi birinin çevresinde daha etkin olan bu Yeni Sol düşüncenin büyük bir etkinliğe sahip olduğunu, Rocard ve grubunun ışığının ve Sosyalist Parti'nin gündemindeki Rocard'ın şimdilerde bir İngiliz kilisesinin altında saklanmış olduğunu görmek zorundayız. Bu durum çok karmaşıktır. Fakat sanırım, şu andaki birçok Sosyalist Parti liderinin ruhsuz açıklamaları, bu Sol düşüncenin büyük bir bölümü tarafından ifade edilmiş daha önceki umutlara birer ihanettir. Onlar ayrıca Sosyalist Parti'nin yakın tarihine ihanet içindedirler ve oldukça otoriter bir

tarzda parti içinde kendi kendine var olan belli tandanslara suskundurlar. Şüphesiz bu fenomenle karşılaşmış entelektüeller suskunluklarını korumaya eğilimlidirler (eğilimli, diyorum çünkü entelektüller suskunluklarını korurlar demek bir gazetecilik saplantısıdır). Kişisel olarak, tepki göstermiş bazı tedbirler ve bazı sorunlar üstüne görüşlerini sunmuş bir kaç entelektüel tanıyorum. Sanırım eğer biz son beş aydan fazladır, entelektüellerin müdahalelerinin eksiksiz bir envanterini düzenleyip, kaleme alsaydık, kesinlikle öncekinden daha az tutmayacaktı. Herneyse, benim açımdan suskunluğumu koruyordum sözünün modası geçtiğinden beri yayımladığım kadar makale yazmadım. Benim kişisel endişemi bir yana bırakalım, bu tepkilerin bir çeşit çok iddialı tercihler olmadığı doğrudur. Bunlar hassas, ayrıntılı müdahalelerdir - çekingen, hafif şüpheli, hafif cesaret verici vs- fakat bunlar olayların şu andaki ifadelerinin karşılığıdır. Biz entelektüellerin suskunluğundan şikayet etmek yerine daha açık bir biçimde yakın bir işleyişe, yakın bir olaya yanıt olarak, sonuçlarını kesin olarak henüz bilmediğimiz onların düşünce rezervlerini tanımaya yönelmeliyiz.

RAULET :

O zaman , Bu politik durum ve bu söylem tipiyle yine de çok yaygın olan akıl iktidardır; bunun için ikisinden birinden yakamızı kurtarmalıyız, tezi arasında zorunlu bir ilişki yok mudur?

FOUCAULT :

Hayır, şunu anlamalısınız ki, bir kez çıkarıldıklarında bütün sorunlar ortak bir yargıyı paylaşırlar; sloganlaştırıp dejenere ediyorlar. Hiç kimse " Akıl İktidardır." demedi. Ben herhangi bir kimsenin bilginin bir iktidar türü olduğunu söylediğini sanmıyorum.

RAULET :

Bu söylendi.

FOUCAULT :

Söylendi, ama şunu anlamalısınız "Bilgi İktidardır." ya da "İktidar Bilgidir." tezlerini okuduğumda-bana maledildiğini bilmiyordum-gülmeye başladım. Çünkü benim sorunum tamamıyle bunlar arasındaki ilişkinin incelenmesiydi. Eğer bilgi ve iktidar özdeş olsalardı, onları incelemezdim ve sonuçta böylesi bir yorgunluğa katlanmazdım. İlişkilerini sorunlaştırmam bile onları özdeş kılmadığımı açıkça kanıtlar.

RAULET :

Son soru. Aydınlanma pınarlarından sarhoş olduğu için bugün Marksizm'in gidişatının hoş olmadığı görüşü, hoşumuza gitsin ya da gitmesin, yalnızca yeni filozoflar olarak bilinen birtakım bireylerin - entelektüeller - temayı bayağılaştırmasından

dolayı 70'lerden beri düşünceyi egemenliği altına aldı. Sizce de bize anlatıldığı gibi Marksizm'in gidişatı oldukça kötü mü?

FOUCAULT :

İyi ya da kötü gidip gitmediğini bilmiyorum. Bu, düşünceyi veya felsefeyi etkisi altına almış bir fikirdir. Hoşumuza gitsin gitmesin benim üzerinde durduğum formül budur. Sanırım bu soruyu sorarken ve bu şekilde sorarken oldukça haklıyız. Şunu söylemeye eğilimli olabilirdim - sizi de aşağı yukarı orada durdururdum- bu görüş düşüncenin yüzeyinde kaldı, olduğundan daha derinlere nüfuz edemedi. Bunlar faydasız polemikler ve aslında doğru da değildirler. 50'lere doğru Fransa'da, pratik olarak biri diğerinden bağımsız olan-eğer biri diğerine yabancı değilse-iki düşünce kulvarı olduğunun farkına varmamız gerekir. Üniversite kulvarı diye adlandırabileceğim - okullu düşünce kulvarı- ve ondan sonra açık düşünce ya da ana akım kulvarı. "Ana akım" dediğimde zorunlu olarak az nitelikli olanı kasdetmiyorum. Fakat bir üniversitedeki tablo,bir tez, bir ders v.s. üniversite okurları için hazırlanmış akademik yayınlarda bulduğumuz şeyler. Bunlar üniversiteler dışında nadiren etkili oldular. Bergson'un özel bir durumu vardı. Bu istisnai idi. Fakat savaş sonrasından itibaren -şüphesiz bunda varoluşçuluk da bir rol oynadı- üniversitelerden daha geniş bir topluluğa hitap eden son derece akademik kaynakların veya köklerin fikirlerine tanık olduk (ve hepsinden öte Sartre'ın kökleri Husserl ve Heidegger'di

ama onlarda halka oynamıyorlardı). Şu anda, Sartre'ın ününü söndürecek hiçkimse olmasada bu fenomen halka yayıldı. Yalnızca Sartre- ya da belki Sartre ve Merleau-Ponty- bunu yapabildi. Fakat daha sonra, bu herkesin az çok menzilindeki birşey olma eğilimine girdi. Bunun belli başlı sebeplerini şöylece sıralayabiliriz: İlkin, üniversitenin bozulması, bir tür sosyal yığın oluşturmak için gelmiş ögrencilerin, profesörlerin yükselen sayısı; iç yapıların karışıklığı ve üniversite camiasının dışarı açılması; ayrıca kültürün yayılması (olumsuz birşey alamında değil). Halkın kültür seviyesi, ortalama olarak; gerçekten bir hayli yükseldi ve kim ne derse desin, televizyon büyük bir rol oynadı. İnsanlar yeni bir tarih v.s. olduğunu görmeye başladı. Buna bütün politik fenomenleride ekle -yarısı içerde yarısı dışarda olan gruplar ve hareketler, bunlar üniversitenin aktivitesine akademik kurumların hatta uzman grupların, profesyonel entelektüellerin ötesinde ses getiren bir yankı uyandırdı. O zamanlar Fransa'da dikkate değer bir diğer fenomende, aşağı yukarı işsiz kalmış, uzmanlaşmış felsefi dergilerin büsbütün yokluğuydu. Böylece herhangi birşey yazmak isteseniz, nerede yayımlatacaktınız? Nerede yayımlatabilirdiniz? Sonunda siz, yalnızca, trajı yüksek haftalık dergilerden birine birşey sızdırabilmeyi başarmak zorundaydınız. Bu çok önemli. Böylesi durumlarda can alıcı olan ve vuku bulan şey oldukça geliştirilmiş bir söylemin daha güç ve hatta daha iyi yorumlanarak onu tamamlayan ek çalışmalar (eleştiri ya da genişletmeyle) tarafından aktarılması yerine, bu günlerde dipten yukarı doğru bir genişletme sürecine maruz kalmasıdır. Ağır

ağır, kitap tanıtım dergilerinden, gazete makalelerine, gazete makalelerinden televizyona, bir araştırmayı ya da bir sorunu sloganlar anlamında özetlemeye geldik. Felsefi sorunun slogan alanına doğru bu yolculuğu, "Marksizm öldü." biçimindeki Marksizm"in bu biçim değişikliği, özelde, herhangi bir kimsenin sorumluluğunda olan bir şey değildir. Fakat bu kayma noktası vasıtasıyla felsefi bir düşüncenin veya felsefi bir sorunun bir tüketim konusu haline geldiğini görebiliriz. Geçmişte iki farklı kulvar vardı. Kendi dezavantajlarını- kapalı, dogmatik ve akademik- içinde taşıyan kurumsal kulvar tuzaklardan kaçınamadıysa da ,yine de daha hafif kayıplarla kendini sürdürmeyi başardı. Bugünlerde aynılaşmak endişe verici bir oranda yükselirken, o günlerde bu aynılaşmak eğilimi daha azdı. Kişisel örnekler verebilirim; Benim delilik hakkındaki kitabımı bir sloganа dönüştürmek onbeş yıl aldı: 18.yüzyılda bütün deliler kapatıldı. Bilme-istenci üzerine kitabımın "cinsellik asla baskı altına alınmadı" sloganına dönüştürülmesi onbeş ay bile almadı -yalnızca üç hafta aldı. Benim kendi deneyimimde, bu aynılaştırmanın felsefi düşünce için iğrenç bir yolda hızlandığını görüyorum fakat bunun, yazan insanlara sorumluluk yüklediği anlamına geldiğini de unutmamak gerekir.

RAULET :

Bir son nokta koymak için, bir sloganı başkasının yerine koymak istemeyerek, şu anda bir soru biçiminde içimden geldi: Marksizm bitirilmedi mi, o

zaman? Sizin Bilginin Arkeolojisi 'nde kullandığınız anlamda "tahrif edilmemiş Marksizm, bize kesintinin, serilerin, sınırların, birleşmelerin, özel düzenlerin, özerkliklerin ve farklılaştırılmış bağımlılıkların genel bir kuramını formülleştirme de yardımcı olabilir."

FOUCAULT :

Evet, ilerde gerçekleşebilecek bir kültür tipi hakkında değerlendirmeler yapmak istemiyorum. Gördüğünüz herşey -ya da önceden belirginleşmiş herşey- en azından fiili bir nesne olarak verili bir kültürün içerisindedir. Kültür içinde hiçbir zaman belirginleşmemiş nesneler sorunu bir diğer meseledir. Fakat bu belleğin ve kültürün ne olursa olsun belirginleşmemiş tüm nesneleri yeniden güncelleştirilebilecek bir parçasıdır. Tekrar daima olasıdır; uygulamayla,, biçim değişikliğiyle tekrar. Tanrıbilir, Nietzsche 1945'te tamamıyla devre dışı bırakılabilir göründü. Herhangi bir kimse Marks'ın bugün gözden kaybolacağını kabul etse bile, onun bir gün yeniden görüneceği açıktır. Arzu ettiğimiz şey - ki bahsettiğiniz şeyle ilgili olarak formülüm de bu noktadadır- öyle çok fazla bir Marks tazminatı istemek ve onun tahrif edilmişliğini kaldırmak değil, onu satmaya çalışmış ve bunu zorlamış parti dogmasıyla ilgili olarak Marks'ın özgürlüğü ve içinin rahatlatılmasıdır. "Marks öldü" ifadesine konjönktürel bir anlam verilebilir. Bir kimse bu nispeten doğru diyebilir ama Marks gözden kaybolacak gibi bir ifade...

RAULET :

Fakat Bilginin Arkeolojisi'ndeki bu referans, belli bir tarzda, Marks sizin metodolojinizde yürürlüktedir anlamına gelmiyor mu?

FOUCAULT :

Evet kesinlikle. Görüyorsunuz bu kitapları yazdığım verili dönemde, dipnotlarda Marks'ı referans göstermek iyi bir biçimdi (kurumsal Sol tarafından gözlenebilsin diye). Onun için bundan uzakta durmaya dikkat ediyordum.

S O N

Dipnotlar:

(1) Alıntının tamamı 1969'daki Vincennes konferansları raporlarında bulunabilir.

Le Magazine Litteraire, No. 121. February 1977. "Bir devrimci olarak can attığınız şey bir efendidir. Birine sahip olacaksınız." (İngilizce'ye çevirenin notu).

(2) *Die Decodierung des Menschen*, (Focus Verlag, 1981).

MICHEL FOUCAULT

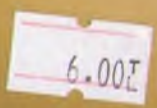
YAPISALCILIK VE POST YAPISALCILIK

Michel Foucault ile Bir Söyleşi

Foucault'u elinizdeki bu küçük hacimli ancak büyük birikimlere sahip kitapla daha iyi tanımış olacaksınız. Yapısalcılık ve Post Yapısalcılık üzerine çokça merak edilen bir çok sorunun ele alındığını ve cevaplandırıldığını bu kitabı okuyunca daha iyi görmüş olacaksınız.

Sansürsüz, içten ve derinden bir söyleşi...

Küçük her zaman güzel değil mi? Buyrun bu tartışmayı birlikte yaşayalım.

ISBN 975-8257-20-X
9 789758 257201

BİREY YAYINCILIK FELSEFE